

A Maia család

regényrészlet

A lisszaboni házat, amelybe 1875 őszen a Maia család két tagja beköltözött, a São Francisco de Paula utca környékén, de az egész Janelas Verdes negyedben a Bokrétás ház, vagy egyszerűbben a Bokrétás néven ismerték. Üde, vidéki házat idéző neve ellenére a Bokrétás barátságtalan épület volt, zord falaival, az első emeleten sorakozó szűk, vaskorlátos erkélyeivel, amelyek fölött, a tető alatt óvatosan meghúzódva, aprócska ablakok nyíltak; bánatos kinézetével az I. Mária királynő korában épült Egyházi Rezidenciák hangulatát idézte: a tetőn emelkedő tornyocska kis harangjával és keresztjével pedig a jezsuiták kollégiumára emlékeztetett. A Bokrétás nevet föltehetően azért kapta, mert a család nemesi címerének helyét, amely soha nem került föl a homlokzatra, hatalmas napraforgócsokrot ábrázoló kékcsempe burkolat foglalta el; a virágokat összefogó szalagon egy dátum betűit és számait lehetett kivenni.

A Bokrétást hosszú ideig nem lakta senki, a földszinti ablakok rácsait befonták a pókhálók, amittől még romosabbnak tetszett az épület. 1858-ban Monsignore Buccarini, Őzsentsége nunciusa megszemlélte a házat, mert úgy gondolta, beköltözteti oda a Nunciaturát, megfogta őt az épület komor hangulata és a kerület álmos nyugalma: tetszett neki az épület főúri lakokat idéző belső elrendezése, kazettás mennyezetei, freskókkal borított falai, amelyeken már hervadoztak a virágkoszorúk rózsái és a kupidók arccskái. De a Monsignore gazdag római prelátusként igényelte volna, hogy lakhelyét fákkal és vízfolyásokkal teli elegáns díszkert vegye körül: a Bokrétás téglával kirakott terasza mögött viszont csak egy szegényes, elvadult kert húzódott, ahol gyomok nőttek be mindent a magányos ciprus és cédrus, a kiszáradt kis vízesés, a szeméttel teli vízmedence és az egyik szegletben álló márványszobor körül (Monsignore rögtön felismerte benne a Citerai Vénuszt), amely lassan megfeketedett a fák lombjairól

Egy testvérpár tragikus végű szerelme köré fonódik Eça de Queirós *A Maia család* című regényének cselekménye, amelyben a portugál realista író egy nemesi család utolsó három nemzedékének történetét írja meg. Az író előző regényeinek főbb témáit és motívumait olvassza össze ebben a majd egy évtizeden át írt regényében, bemutatva a hagyományok és az újítás kettősségében vergődő 19. századi Portugáliát, ahol minden jobbító szándék éppúgy beteljesületlen marad és zátonyra fut, mint a család utolsó sarjának vérfertőző szerelme, amely egykor idegenbe szakadt testvérhúga iránt támad föl benne. Ennek a romantikus szerelemnek a háttérben Eça árnyalt és ironikus képet fest kora portugál társadalmáról, a romantikus életeszmény romboló hatásáról, az anyagi érdekeknek kiszolgáltatót politikusok ostobaságáról, a lisszaboni felsőbb körök az operában, a cirkuszban, a lóversenypályán és a hálósobák mélyén zajló társasági életének közepszerűségéről. (Pál Ferenc fordítói jegyzete.)

aláhulló nedvességtől. Másfelől meghallva az eltúlzott bérleti díjat, amelyet az öreg Vilaça, a Maia család intézője kért, a Monsignore mosolyogva kérdezte meg, úgy gondolja-e, hogy az egyház még mindig X. Leó korában él, amire Vilaça azt felelte, a nemesség sem él V. János korában. A Bokrétás pedig továbbra is lakatlan maradt.

Ezt a haszontalan düledéket (ahogyan az ifjabb Vilaça nevezte, aki apja halála után lett a Maia-k intézője) csak az 1870-es esztendő vége felé kezdték belakni, amikor átszállították oda a bútorokat és az edényeket a család Benfica-ban lévő palotájából, ebből a már-már történelmi épületből, amelyet jó néhány évi alkuozás után megvásárolt egy brazil földbirtokos. Ezzel egy időben kelt el a Maia-k egy másik ingatlana, a Tojeira, és az a kevés ember, aki Lisszabonban még emlékezett rájuk, és tudta, hogy a Regeneração¹ ideje óta visszavonultan élnek a Douro partján elterülő Santa Olávia-i birtokukon, azt tudakolta Vilaça-tól, hogy anyagi gondjaik vannak-e.

– Jut még nekik egy darabka kenyérre – felelte mosolyogva Vilaça – és vajra is, amivel megkenhetik.

A Maia-knak, ennek a régi, Beira-ból származó családnak, amely soha nem volt túl népes, nem voltak sem oldalágai, sem kiterjedt rokonsága, ekkorra már csak két férfitagja maradt, a ház ura, Afonso da Maia, egy öreg ember, szinte már aggastyán, mert jóval a század kezdete előtt született, és az unokája, Carlos, aki orvosnak tanult Coimbra-ban. Amikor Afonso véglegesen visszavonult Santa Olávia-ba, az udvarház jövedelme már meghaladta ötvenezer cruzado-t: a húszéves vidéki élet megtakarításai is tetemes összegre rúgtak, és ehhez jött az egyik utolsó rokon, az 1930 óta Nápolyban élő Sebastião da Maia öröksége, aki magányos ember volt, és numizmatikával foglalkozott – úgyhogy az intéző magabiztosan mosolyoghatott, amikor a Maia-król és a darabka kenyérükről beszélt.

A Tojeira eladását Vilaça javasolta: de abba soha nem egyezett volna bele, hogy Afonso elkótyavetyélje a Benfica-ban lévő házat, csak azért, mert azok a falak annyi családi tragédia szemtanúi voltak. Ez, Vilaça szerint, minden fallal megtörténik. Ennek eredményeképpen a Maia-knak a lakhatatlan Bokrétáson kívül nem volt más házuk Lisszabonban, és Afonso az idő tájt már mindennél többre becsülte Santa Olávia nyugalalmát – de az unokája, elegáns és nagyvilági fiatal ember, aki Párizsban és Londonban töltötte a szünidőket, tanulmányai végeztével feltehetőleg nem akart eltemetkezni a Douro-t övező meredek sziklafalak vidékén. Ezért aztán néhány hónappal azelőtt, hogy az unoka elhagyta volna Coimbra-t, Afonso közölte a meglepett Vilaça-val, úgy döntött, beköltözik a Bokrétásba. Az intéző rögtön hosszan sorolta a házzal kapcsolatos gondokat: elsősorban a sok javítást és a vele járó költségeket, majd rátért arra, hogy biztosan hiányozni fog a kert annak, aki Santa Olávia dús lombú fái közül jön, végül pedig utalt egy legendára, amely szerint a Bokrétás falai között mindig a végzet leselkedett a Maia-kra, „noha (tette hozzá elgondolkodva) magam is röstellem, hogy ilyen sületlenségeket említek Voltaire, Guizot és más liberális gondolkodók századában...”

¹ Regenerációnak nevezik a portugál alkotmányos monarchia azon időszakát, amely az 1851. május 1-jei katonai felkelést követte, és Costa Cabral meg a Setembristák által felállított kormányok bukásához vezetett.

Afonso ezt hallva harsányan nevetett, és megjegyezte, hogy minden érv tökéletesen helytálló, ennek ellenére ott szeretne élni, ahol az elődei is éltek; ha pedig valamit helyre kell hozni, akkor hozzák helyre, nem számít, mibe kerül; ami pedig a legendákat és a balsejtelmeket illeti, elég kitárni az ablakokat, hogy bejöhessen a napfény.

A kegyelmes úr szava mindent eldöntött – és mivel az a tél elég száraznak ígérkezett, rögtön el is kezdődött a felújítás egy bizonyos Esteves irányítása alatt, aki építész és politikus, s nem utolsósorban Vilaça jó barátja volt. Ez a művészi lelkületű ember díszes lépcső tervével kápráztatta el az intézőt: a feljáró két oldalán Guinea és India meghódítását szimbolizáló alakok álltak volna. Az ebédlőbe pedig egy porcelán vízesést tervezett – de Carlos váratlanul megérkezett Lisszabonba, és magával hozott egy angol lakberendezőt; miután megbeszélt vele néhány díszítményt és a bútorszövetek színét, szabad kezet adott neki a Bokrétásban, hogy jó ízléssel kellemes, józanul elegáns és mértéktartó módon rendezze be a házat.

Vilaça-t mélyen elkeserítette a hazai művész félreállítása; Esteves pedig pártársainak nagy hangon kijelentette, hogy az ország elveszett. Afonso is sajnálkozott, hogy csak úgy elküldték Estevest, határozottan kiállt azért, hogy legalább a kocsiszínt vele terveztessék meg. A művész elfogadta a megbízást – és kinevezték megyei előljárónak.

Egy év múlva, Carlos ezalatt gyakran megfordult Lisszabonban, hogy figyelemmel kísérje a munkálatokat, és „esztétikai útmutatást adjon”, a régi Bokrétásból csak a bánatos homlokzat maradt meg, amelynek átépítéséhez Afonso nem járult hozzá, mert megváltoztatta volna az épület arculatát. Vilaça pedig léptenyomon hirdette, hogy Dzsón Bulli (ezen a néven emlegette az angol férfit) szűkmarkúan bánt a pénzzel, és a Benfica összes régiségét felhasználva „múzeum-má” alakította a Bokrétást.

Az első meglepetést a belső udvar jelentette, amely korábban olyan komor és kopár volt kőzúzalékkal felszórt földjével, most szinte ragyogott fehér és vörös márvánnyal kirakott padlózatával, a mutatós növényekkel, a Quimper cserepekkel és azzal a két hosszú középkori paddal, amelyeket Carlos hozott Spanyolországból: fafaragásaikkal olyan ünnepélyesen hatottak, mint egy székesegyház kórusa. Fönt, az előtérben, amelyet úgy tapétáztak ki, hogy egy keleti sátor belsőjére emlékeztetett, elveszett a léptek zaja: a díványokra perzsa szőtteket terítettek, a hatalmas mór réztányérok fémesen csillogtak, és a sötét színek harmóniáját egy makulátlanul fehér márványszobor törte meg, a fázós leányalak borzongó nevetéssel dugta vízbe a lábcskáját. Innen széles folyosó nyílt, amelyet Benfica értékes régiségei díszítettek, gótikus ládák, indiai kancsók és régi szentképek. Innen lehetett belépni a Bokrétás legelőkelőbb termeibe. A ritkán használt nagyteremben, ahol mindent őszi mohára emlékeztető színű bársonybrokát borított, Constable egy szép festménye, Afonso anyósának, Runa grófnőnek az arcképe függött a falon: tollas háromszögletű kalapot és skarlátszínű angol vadásruhát viselt egy ködbe vesző tájkép előtt állva. Egy mellette lévő, kisebb helyiségnek, amely zeneteremként működött, XVIII. századi hangulatot kölcsönöztek aranycirádás bútorai, ragyogó ágbogakkal ékes selymei; a falakon két farkó, szürkébe hajló gobelin szőttés pásztorai és ligetei látszottak.

Előttük ott állt a biliárdasztal, amelynek modern bőrborítását Dzson Bulli hozta, rajta a kusza, palackzöld ágak között ezüstös gölyák repdestek. A szomszédos dohányzószoba volt a Bokrétás legkényelmesebb helyisége: a hatalmas kerevetek egy ágy puhaságával csábítottak; a skarlát és fekete bútorszövetek hívogatón meleg és kicsit szomorkás hangulatát a régi holland porcelánok élénk színei oldották fel.

A folyosó végén nyílt Afonso dolgozószobája, vörös damasztal volt kitapétázva, mint egy prelátus ódivatú szobája. A fekete fából készült súlyos asztal, az alacsony, faragott tölgyfapalcok, az ünnepélyesen fényűző borítójú könyvek mind valami megfontolt békesség szigorú hangulatát árasztották magukból – ezt még fölerősítette egy Rubensnek tulajdonított festmény – ez a házban régóta ereklyeként tisztelt kép atlétatermetű Krisztust ábrázolt a vöröslő, zavaros alkonnyati ég előtt álló kereszten. Carlos a kandalló mellett kialakított a nagyapjának egy meghitt sarkot egy aranyhímzéses japán spanyolfallal, egy jegesmedve bőrével és egy méltóságteljes karosszékkal, amelynek megfakult selyemhuzatán még látszottak a Maia család címerei.

Afonso szobái második emeleti folyosóról nyíltak, ahol a két falon ott függtek a családi arcképek. Carlos a ház sarokszobáit foglalta el, amelyeknek külön bejárata volt, és ablakai a kertre néztek: a három egymásba nyíló helyiségben, amelyeket nem választott el ajtó, ugyanaz a szőnyeg került a padlóra, és amikor Vilaça megpillantotta a sarkokban elhelyezett párnákat és a selyemmel kitapétázott falakat, megjegyezte, hogy ez a környezet inkább illik egy táncosnőhöz, mint egy orvoshoz.

A felújított ház üresen állt, miközben Carlos, tanulmányai befejeztével, beutazta Európát, mert Afonso csak közvetlenül visszatérése előtt, 1875 csodálatos ószén határozta el, hogy otthagyja Santa Olávia-t és beköltözik a Bokrétásba. Huszonöt éve nem járt Lisszabonban, és alig néhány nap múlva már bevallotta Vilaça-nak, hogy máris visszavágyik Santa Olávia árnyékos fáinak közé. De mit lehet tenni! Szeretett volna unokája közelében maradni; Carlosnak pedig, aki most komolyan elhatározta, hogy gyakorolni fogja a hivatását, mindenképpen Lisszabonban kellett laknia... Amúgy nem volt különösebb kifogása a Bokrétás ellen, még így sem, hogy Carlos a hidegebb vidékek kényelme iránti lelkesedésében túlzásba vitte a faliszőnyegeket, a súlyos ajtószőnyegeket és a bársonyokat. Kedvelte a környéket, a napsütésben szendergő külváros csendes nyugalma. Tettszett neki a kis kert is. Ugyan össze sem lehetett hasonlítani Santa Olávia kertjével, de meghitt hangulatot árasztott a terasz lépcsői mellett sorakozó napraforgókkal, a két mélabús barát módjára együtt öregedő ciprussal és cédrussal, meg a Citerai Vénusszal, amely egy parkban álló szoborra emlékeztető világos színével mintha most csöppent volna ide valahonnan a nagy század közepéből... És mivel bőven volt víz, a kis vízesés ott csobogott kagylókból kialakított fészkekben a bukolikus sziklafal három kőfokáról lefelé csorogva, bánatos érzéseket keltve a napsütötte kis kert mélyén, mintha egy házi najád könnyei hulldogálnának cseppenként a márványmedencébe.

Afonso-t eleinte elszomorította a teraszról elébe táruló látvány – korábban ellátott onnan egészen a tengerig. De ezt a csodálatos panorámát az utóbbi években a környéken emelt épületek most elzárták előle. Már csak a víz és a hegyek egy

keskeny csíkja látszott az utca két oldalán emelkedő ötemeletes házak között – mindössze ennyi maradt a Bokrétás előtt megnyíló tájból. Afonso olykor mégis elgyönyörködött benne. Olyan volt, mintha két faragott kő közé helyeztek volna egy tengert ábrázoló festményt, amely ott függött a kék ég alatt, szemben a teraszszal, miközben a színek és fények kavalkádjában felvillantak a folyó nyugalmas életének apró történései: olykor egy Trafaria felől érkező bárka oldalszélben duzzadó vitorlájá; máskor a már pirosba forduló alkonyat gyenge fuvallatában teljes vitorlázattal vánszorgó hajó vagy egy tenger felé haladó hatalmas gőzös mélabúja, amely a felcsapó hullámokkal küzdve, hangtalanul megjelenik egy pillanatra, hogy azután eltűnjön, mintha elnyelte volna a szeszélyes tenger; s olykor napokon át egy angol hadihajó sötét árnya a csendes szieszták aranyfényében... A háttérben pedig mindig ott látszik a sötétzöld hegy egy darabkája, gerincén egy mozduatlan szélmalommal és azzal a folyóparton álló két fehér házzal, amelyek folytonosan változtak – hol sziporkáztak, és fénysugarakat bocsájtottak útjukra parázsló ablakaikból, hol elméláztak délutánonként az alkony gyengéd vörösebe öltözve, mint egy pirosuló emberi arc; az esős napokon pedig valami borzongató szomorúságot árasztottak magányos fehérségükkel tüntetve a rossz időben.

A teraszról három üveges ajtó vezetett a dolgozószobába – Afonso rövid idő múlva ebben a szép, főpapi helyiségben töltötte a napjait, abban a barátságos sarokban, amelyet az unokája olyan szeretettel alakított ki neki a kandalló mellett. A hosszú, Angliában töltött idő alatt hozzászokott ahhoz, hogy elüldögéljen a tűz mellett. Santa Olávia-ban a kandallókban áprilisig égett a tűz, azután virágfűzérekkel díszítették fel őket, mint holmi házi oltárokat – ebben az illatos és friss közegben adta át magát igazán a pipázás, Tacitusa vagy kedves Rabelais-ja élvezetének.

De azt nem lehetett mondani, hogy Afonso, ahogy ő maga is többször megerősítette, elpuhult volna öregségére. Még ebben az életkorban is, akár nyár volt, akár tél, amint felkelt a nap, ő már talpon volt, kiment a kertbe, hogy elvégezze magasztos reggeli áhitatát, azaz alaposan megmosakodjon hideg vízzel. Egész életében babonásan vonzódott a vízhez, és kedves szavajárása volt, hogy a férfiember számára nincs jobb, mint a víz íze, a víz hangja és a víz látványa. Santa Olávia-hoz is leginkább a természetes vizek gazdagsága kötötte őt: a források, a csermelyek, a tavacsák fénylő felszíne, a tovafutó patakok mormolása... A víz életető erejének volt köszönhető, hogy a század elejétől fogva gyötrelmek és betegségek nélkül élte az életét, híuen a család töretlen egészségének hagyományaihoz, erős volt, és ellenállt a megpróbáltatásoknak, ahogy a tovaszálló éveknek is, amelyek éppúgy nyom nélkül múltak el a feje fölött, mint az idő és a viharok Santa Olávia tölgyei fölött.

Afonso az átlagnál kissé alacsonyabb, zömök, vállas és izmos férfi volt; széles arcával és sasorrával, napbarnított, csaknem vörösös bőrével, rövidre nyírt ősz hajával, hosszú, lengő fehér szakállával Carlos szerint a hősi idők olyan merész férfiúira emlékeztetett, mint D. Duarte de Menezes vagy Afonso de Albuquerque. Az öregember erre csak mosolygott, és kedélyesen azt mondta az unokájának, hogy a látszat olykor igen csalóka.

Nem, nem volt sem Menezes, sem Albuquerque, csak egy jóságos öregúr, aki odavolt a könyveikért, a kényelmes karosszékeért és a kandalló előtti whist-

partikért. Mindig azt állította magáról, hogy alapjában véve önző lélek, de soha nem volt olyan szívből jövően nagylelkű, mint most öregkorában. Jövedelmének egy része számolatlanul kifolyt a kezéből, amikor elérzékenyülve jótékonykodott. Egyre nagyobb megértéssel viszonyult a szegényekhez és az elesettekhez. Santa Olávia-ban a gyermekek a házuk kapujából odafutottak hozzá, hogy érezék a kedvességét és türelmét. Minden élőlényre szeretettel tekintett: nem taposott volna bele egy hangyabolyba, és megszánta a szomszéd növényeket.

Vilaça mindig azt mondta, hogy ilyennek képzelte a pátriárkákat, valahányszor meglátta őt derűsen és mosolygósan a kandalló mellett üldögélni kopott pamutbársony házikabátjában, kezében egy könyvvel, lábánál öreg macskájával. Ez a hatalmas, elhízott, sárgával tarkázott fehér bundájú angóramacska volt Afonso hűséges társa (mióta Tobias, a büszke bernáthegeyi kimúlt). Santa Olávia-ban született, és a Bonifácio nevet adták neki: később, amikor már megérett a szerelemre, és elkezdett vadászni, a nemesi hangzású Dom Bonifácio de Calatrava nevet kapta, mostanra pedig a kövér és aluszékony jószág belépett az egyházi méltóságok sorába, és Bonifácio nagytiszteletű úr lett belőle...

Ámde ez a létezés nem mindig folyt ilyen nyugalmasan, mint egy szélesen hömpölygő, tiszta vizű nyári folyó. Ez az aggastyán, aki most gyöngéd tekintettel nézte a rózsáit, és a kandalló mellett élvezettel merült bele kedves Guizot-ja olvasásába, egykor az apja szavai szerint Portugália egyik legvadabb jakobinusa volt! Pedig a szegény fiú forradalmi hevülete kimerült abban, hogy Rousseau, Volney, Helvetius műveit meg az Enciklopédiát olvasta; forró könnyeket ejtett az Alkotmányért, és liberális módra, félrekapott kalappal, magasan megkötött kék nyakendőt viselve szavalta a szabadkőműves páholyokban a Világegyetem Nagy Építőmestere ellen írt csúfondáros ódákat. Ez elég volt ahhoz, hogy feldühítse az apját. Caetano da Maia régi vágású, rendíthetetlen portugál volt, aki keresztet vetett, ha meghallotta Robespierre nevét, és betegesen ájtatos hidalgóként csak egy érzelm parázslott benne – a jakobinusok iránt érzett irtózat és gyűlölet, mert nekik tulajdonította az összes rosszat, ami a hazáját és őt érte, a gyarmatok elvesztésétől kezdve köszvényes rohamaiig. Annak érdekében, hogy eltűnjenek a jakobinusok az országból, teljes szívéből támogatta D. Miguel infánst mint erős kezű Megváltót és a gondviselés küldte Üdvözítőt... Ezért azt, hogy a fia jakobinus volt, leginkább a Jóbot sújtó megpróbáltatásokhoz hasonlította.

Eleinte, amíg még remélte, hogy a fia megváltozik, elegendőnek vélte, ha szigorúan ránéz, és gúnyosan polgártársnak nevezi. De, amikor megtudta, hogy a fia és egyben örököse csatlakozott ahhoz a csőcselékhez, amely az egyik nemzeti ünnep fényárban úszó éjszakáján kövekkel dobálta meg a Szent Szövetség küldöttének, Ausztria legátusának sötét ablakait – Marat-nak nevezte őt, és tajtékzott dühében. Súlyos köszvénye miatt nem tudott felkelni a karosszékéből, hogy jó portugál apa módjára indiai sétabotjával ellássa az ifjú szabadkőműves baját: viszont kiűzte őt az apai házból, apanázs és atyai áldás nélkül, mint egy fattyút. Mert az a renegát nem lehet vér a véreből!

De az anyai könnyek meglágyították a szívét; és még inkább felesége sógor-nőjének az érvei, aki velük élt a Bokrétásban – ez a művelt ír asszony, köztiszteltben álló és gondoskodó bölcs lélek angol nyelvet tanított a fiatalembernek, és úgy szerette, mint a saját gyermekét. Caetano da Maia végül a Santa Olávia-i

birtokra száműzte a fiát; de a benfica-i házban megforduló papok mindegyikének elsírta a bánatát. Ezek a szent emberek vigasztalgatták őt, kijelentve, hogy Isten, Ourique öreg Istene soha nem engedné meg, hogy egy Maia lepaktáljon a Belzebubbal és a forradalommal. Ha pedig az Atyaisten sem segít, forduljon a Fájdalmas Szűzanyához a ház védelmezőjéhez és a gyermek keresztanyjához, hogy tegyen csodát.

Es megtörtént a csoda. Néhány hónap múlva a jakobinus, a Marat némi bűnbánatot mutatva visszatért Santa Olávia-ból, de leginkább azért, mert elege lett a magányból, ahol Sena brigadéros teái még lehangolóbbak voltak, mint Cunhas unokanővéreinek rózsafűzérei. Apja áldását kérte, és néhány ezer cruzado-t, hogy Angliába mehessen, a zöldellő mezők és szőke hajzuhatagok földjére, amelyről Fanny néni annyit mesélt neki. Az apja könnyek között csókolta meg, és lelkesen beleegyezett mindenbe, mert nyilvánvaló volt számára, hogy a Fájdalmas Szűzanya dicsőséges közbenjárása segített. Még gyóntatója, Frei Jerónimo da Conceição is megerősítette abban, hogy legalább olyan csoda történt, mint Carnaxide-ben.

Afonso útnak indult. Tavasz volt, a zöldellő Anglia, az elegáns parkok, a mindenütt tapasztalható kényelem, a nemes szokások mindent átjáró harmóniája és az az annyira komoly és erős emberfaj – elbűvölte őt. Hamar megfeledkezett a Kongregáció bánatos papjai iránt érzett gyűlöletéről, a Romulares téren lévő kávéházban töltött szenvedélyes órákról, amikor Mirabeau-t szavalt, meg akarta alapítani a klasszikus és voltaire-iánus köztársaságot, ahol a Scipiók triumvirátusa uralkodik, és ünnepeket rendeznek a Legfőbb Lény tiszteletére. Az áprilisi forradalom idején éppen az epsomi Derbyn volt, és egy csészára állva, hatalmas álorral az arcán fékevesztetten ordított – nem gondolva szabadkőműves testvéreire, akiket éppen ezekben az órákban üldözött a Bairro Alto szűk utcácskáiban a nemes arabs cipőben álló Infáns.

Apja váratlanul meghalt, ezért vissza kellett térnie Lisszabonba. Ekkor ismer-te meg Dona Maria Eduarda Runa-t, Runa grófjának leányát, egy csinos, törékeny, kissé beteges barna leányt. A gyászév leteltével elvette feleségül. Egy fiuk született, de szeretett volna többet is; és egy ifjú pátriárka szép eszméivel felvértezve elkezdte átformálni a benfica-i palotát, fákkal ültette be a környékét, hogy védelmet és árnyékot biztosítson szeretett utódainak, akik megédesítik majd az öregségét.

De nem feledhette Angliát – és még inkább visszavágyott oda ebből a miguelista Lisszabonból, amelyet olyan zűrzavarosnak látott, mint egy barbár Tuniszt; az egyházi embereknek és bálnavadászoknak ebből az útszéli, apostoli hangzavarából, amely betöltötte a csapszékeket és a kápolnákat; ebből az ájtatos, koszos és elvadult sokadalomból, amelynek útja a szentségimádástól egyenesen a bikák karámjába vezetett, és zajosan kívánta annak a hercegnek a visszatértét, aki olyan tökéletes megtestesülése volt a fogyatékoságainak és szenvedélyeinek...

Ez a közeg lehangolta Afonso da Maia-t, és az alkonyi békesség idején, barátai körében, térdén lovagoltatva a fiát, hangot is adott tisztességes lelkéből fakadó elégedetlenségének. Már egyáltalán nem vágyott arra, mint ifjúkorában, hogy eljőjön a Catók és Mucius Scaevolák Lisszabonja. Már amiatt sem háborgott, hogy a nemesség mindent megtett történelmi előjogainak megtartásáért; de

szerette volna, ha ez a nemesség éppen olyan intelligens és méltóságteljes, mint a tory arisztokrácia (amelyet Anglia iránti rokonszenve ideális színekben festett le előtte), mindenben erkölcsi zsinórmértékül szolgál, befolyással van a szokásokra, ösztönzi az irodalmat, fényűzően él és élvezettel nyilatkozik meg, megtesztíti a legmagasabb eszményeket és például szolgál a hazafias viselkedésre... De Queluz bestiális és alantas világát gyűlölte.

Ahogy elhangzottak ezek a szavak, eljutottak Queluzba is. És amikor a nemzetgyűlés összeült, a rendőrség betört a Bokrétásba, „elrejtett papírokat és lelkeket” keresett.

Afonso da Maia karon ülő fiával és mellette reszkető feleségével tehetetlenül és némán nézte végig a házkutatást, a puskák tusával bezúzott fiókokat, a besúgót, aki mocskos kezével turkált az ágya matracában. A vizsgálóbíró nem talált semmit: elfogadott egy pohár bort, és megjegyezte az intézőnek, hogy „bizony nagyon kemény idők járnak”.

Ettől a naptól fogva a palota ablakai zárva maradtak, a főkapu nem nyílt meg többé, hogy kikocsizzon a ház úrnője, és néhány hét múlva Afonso da Maia a feleségével és a fiával elindult angliai száműzetésébe.

Hosszú időre rendezkedett be, a lehető lelegegánsabb körülményeket biztosítva maguknak London környékén, Richmond mellett, egy hatalmas kert mélyén, Surrey kies és nyugalmas vidékén.

A javait nem kobozták el hála Runa grófjának, aki egykor Dona Carlota Joaquina kegyeltje volt, a jelenben pedig Dom Miguel engesztelhetetlen tanácsnokaként munkálkodott, így aztán Afonso da Maia nagy lábon élhetett.

PÁL FERENC fordítása